

ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକସୂତ୍ୟ

କରମ୍ପା

ଭାଗ୍ୟରଥ ନେତା

ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକ ନୃତ୍ୟ

କରମ୍ପା

ଭୂଗୀରଥ ପ୍ରକାଶକ

ଭୂଗୀରଥ ପ୍ରକାଶକ

କରୁନା

(ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକ ନୃତ୍ୟ)

ଲେଖକ :

ଭଗୀରଥ ନେପାକ

ପ୍ରକାଶକ :

ଭଗୀରଥ ପ୍ରକାଶନ

କ୍ୱାଟର ନମ୍ବର ଏର୍-୫୮

ପୁଲିଚ୍-୪, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ :

୧୯୮୭

ପ୍ରଚ୍ଛଦ :

ବିଶୋଇ

ଅଙ୍ଗସଜ୍ଜା :

ବିଶୋଇ ଓ ସାମଲ

ମୁଦ୍ରଣ :

ଗୁରୁଜୀ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ

ଶାଞ୍ଜି ଶ୍ରୀମଙ୍ଗଳା, କଟକ-୯

ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୩-୦୦ ମାତ୍ର

ନୂଳକଥା

ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ଲୋକନାଚ ଦେଖାଯାଏ ।
ଲୋକନାଚଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଳନ କରାଯାଉଥିବା
ଲୋକ ପଦ୍ଧତିଗୁଣୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥାଏ ।

ଏହି ‘ଲୋକ ପଦ୍ଧତି’ କଥା ବା ‘ଲୋକ ନାଚ’ କଥା
ପୋଥି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ହୋଇ ନାହିଁ । ଏହା ସାଧାରଣ
ଲୋକ ସମାଜରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି କୀର୍ତ୍ତି ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାର
ଗାଁ ଗହଳରେ, ପଲ୍ଲୀମାନଙ୍କରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନେ,
ଏହାକୁ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ପାଳନ କରି ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଲୋକପଦ୍ଧତି ପଦ୍ଧତି ସଙ୍ଗରେ ଦେବଦେବୀ ପୂଜା, ନାଚ
ଓ ଗୀତ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥାଏ । କର୍ମମାପଦ୍ଧତି, କର୍ମସାଧନା
ପୂଜା ଓ କର୍ମ ନାଚ ଲୋକ ପଦ୍ଧତି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ।

ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଦିବାସୀମାନେ ବହୁ
ସଂଖ୍ୟାରେ ରହନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହା ଲୋକନାଚ, ଲୋକ-
ଗୀତର ଖମାର ଘର । ସେଇଠି କେବଳ କର୍ମ ନାଚ
ନୁହେଁ, ଡାଲ୍‌ଖାଇ, ଦଣ୍ଡ, ରସରକେଲି ଆଦି ବହୁ ପ୍ରକାର
ନାଚ ଦେଖାଯାଏ ।

କର୍ମ ନାଚ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର
ନାଚ । ଏ ବହିରେ କର୍ମ ନାଚ କଥା କୁହାଯାଇଛି ।
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ‘କର୍ମ ନାଚ’ର ଏଇ ପ୍ରଥମ ବହି
ବାହାରିଲା । ଆଶା, ସଭିଙ୍କର ଆଦର ପାଇବ ।

। ଇନ୍ଦ୍ର ।

ବିନୀତ

ଭୁବନେଶ୍ୱର
ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ ୧୯୮୭

ଭୁବନେଶ୍ୱର ନେପାଳ
ଲେଖକ

କରମା ନାଚ

ସୂଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
● ମୂଳକଥା	୧
● କରମା ନାଚ	୫
ବରନ୍ ପୂଜା — କରମା ଡାଳ	୮
କରମ୍‌ସାନୀ କରମ୍‌ରାଣୀ ପୂଜା	୯
କରମା କଥା	୧୦
କରମା ନାଚ	୧୧
ବିସର୍ଜନ ପରବ—ଗାଁ ଶ୍ରେଣି	୧୨
ଶୁଆନାଟ	୧୩
● ବଡ଼ କରମା	୧୩
● କେଲି କଦମ୍	୧୪
● ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିନରେ କରମା ପରବ	୧୫
● କରମା ପରବ କାହାର	୧୭
● ଦେଶୀ କରମା ଓ ଆଦିବାସୀ କରମା	୧୭
● କରମା ପୂଜା କାହିଁ କି କରାଯାଏ	୧୭
● କରମା ଗୀତ	୧୯

● ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ ●

● କରମା ନାଚ ବର୍ଣ୍ଣନା	୨୦
ରାତିସାରା ନାଚ	୨୫
ବିଭିନ୍ନ ଭଙ୍ଗୀର କରମା ନାଚ	୨୭
କରମା ନାଚର ବାଜା	୨୯
କରମା ନଚନିଆ ଓ ନାଚୁଣୀ ବେଶଭୂଷଣ	୩୧
ନଚନିଆ — ନାଚୁଣୀ	

କରମା ନାଚ

(ମାନ୍ଦଲିଆ)

ମାନ୍ଦଲିଆ (ମାଦଳ ବାଜାବାଲ) ମାଦଲ୍ ବଜାଇ
ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବା ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୀତ ଗାଏ—

“କରମାକେ ଏକାଦଶୀ ।
ପୁଲ୍ ପୁଟେ ବାରମାସି,
ପୁଲ୍ ପୁଟେ ବାରମାସି ।
ପୁଲର୍ ନାଁ ଯାଉ ଯୁକ୍ତିରେ—
କରମସାନୀ ନାଚେ ଥେଇ ଥେଇ
କରମସାନୀ ନାଚେ ଥେଇ ଥେଇ—”

ମାଦଲ୍ ବଜାଇ ମାନ୍ଦଲିଆ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଚେତେଇ
ଦିଏ, ଆଜି ରୁଦୋ (ବ୍ରହ୍ମବ) ଏକାଦଶୀ । ଆଜି କରମା
ଏକାଦଶୀ । ଆସ, ବାହାର ଆସ । କରମ୍ ତାଳ ଆଣିବାକୁ
ଯିବା । ଆଜି ଦେବୀ କରମସାନୀଙ୍କ ପୂଜା !

ମାନ୍ଦଳିଆର ପୋଖତ ହାତରେ ମାଦଲ ତା'ର
ଅପୂର୍ବ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରେ —

ଧା ଧୁର ଧୁନ୍ନା...ଧା ଧୁର ଧୁନ୍ନା...ଧା ଧୁର ଧୁନ୍ନା...

ମାଦଲ ବାଜା ହେତେଇ ଦିଏ—“ଆଜି କରମା
ନାଚ ନାଚିବାର ଦିନ । ଆଜି କରମା ଗୀତ ଗାଇବାର
ଦିନ । ଆସ, ବାହାରି ଆସ ଭେରି କର ନାହିଁ ।”

ଏହା ହେଲୁ ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଆରଞ୍ଜଳି କଥା ।

ଏହା ଆଗରୁ ସକାଳୁ ଉଠି ଗାଁ । ବାଲୁମାନେ ଗାଁ ମଝି
ଦାଣ୍ଡରେବେ ବନ୍ଦି ତିଆରି କରି ସାରିଆ'ନ୍ତି । ବେଦର-ଗୁରୁକଡ଼େ
ଗୁରୁଟି ବାଉଁଶ ପୋତା ହୋଇ ମଣ୍ଡପ ତିଆରି ସରିଥାଏ ।

(କରମାଡ଼ାଲ ଆଶିବା ପାଇଁ ଶୋଭାଯାତ୍ରା)

ତହିଁରେ ଆମ୍ବପତ୍ର, ଆମ୍ବଡ଼ାଳ, କଙ୍କପୁଲ ଆଦି ସରିଥାଏ ।
ବେଦି ଉପରେ ଛାମୁଣିଆ ହୋଇ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା
ଯାଉଥାଏ ।

ମାନ୍ଦଳିଆର ମାଦଲ୍ ବାଜା କାନରେ ବାଜିଲେ
ସଭିଏ ଆସି ବେଦି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଯାଆନ୍ତି । ଏହାପରେ
ପାଖ ଜଙ୍ଗଲରୁ କରମାଡ଼ାଳ ଆଣିବା ପାଇଁ ଖୋଦ୍-
ଯାତ୍ରାରେ ବାହାର ପଡ଼ନ୍ତି ।

କରମା ପବ ପାଲୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନେ ଏକାଦର୍ଶୀ
ଦିନ (ଉପବାସ) କରିଥା'ନ୍ତି । ସେମାନେ ସକାଳୁ ଉଠି
ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ପୂଜା ଖଞ୍ଜା କରିଥା'ନ୍ତି । ମାନ୍ଦଳିଆର
ଡାକ ଶୁଣି ପାଖ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଯିବା ପାଇଁ ବାହାର ପଡ଼ନ୍ତି ।

ଗାଁର ଝାଙ୍କର ଦେହେରୀ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲନ୍ତି ।
ତାଙ୍କ ପଛରେ ମାନ୍ଦଳିଆ ଚାଲନ୍ତି । ତା'ପରେ ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀ
ଓ ପୁରୁଷମାନେ ଦଳ ହୋଇ, ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଚାଲନ୍ତି ।

ବାଜା ବାଜୁଥାଏ । ପୁଅ ଝିଅମାନେ ହସି ହସି ଗୀତ
ଗାଉଥା'ନ୍ତି ।

ଝାଙ୍କର ଦେହେରୀ ହାତରେ ନୂଆ ଲୁଗା, ଚୁଆ,
ସିନ୍ଦୂର, ଫୁଲ ଓ ଘୋଗ ଧରିଥାଏ । ଆଉ ଜଣେ ନୂଆ
ମାଟି କଳସରେ ଭଲ ପାଣି ଧରିଥାଏ ।

ଜଙ୍ଗଲରୁ ସେମାନେ କରମା ଗଛ ଖୋଜନ୍ତି । ବଣର ସବୁ
ଗଛ 'କରମା ଗଛ ନୁହେଁ । ଭଲମନ୍ଦ ଗଛ ଅଛି । ତା'
ଭିତରୁ ଶାଳଗଛ, ହଲନ୍ ଗଛ, ଅଁଳା ଗଛ ଭଲ ।
ଝାଙ୍କର ଖୋଜି ଖୋଜି 'କରମା ଗଛ' ଠାବ କରେ ।

ଯେଉଁ ଭଲ ଗଛର ଡାଳ ମାଟି ଛୁଇଁ ନ ଥାଏ, ପତ୍ର ନ ଗୋଟାଏ
ଥାଏ, ସେହି ଗଛ ‘କରମା ଗଛ’ ହୁଏ ।

କରନ୍ ପୂଜା

କରମା ଗଛ ଠାବ ହେଲା ପରେ, ସ୍ଥମସ୍ଥେ ସେହି
ଗଛକୁ ବେଢ଼ି କମା ହୋଇଯା’ନ୍ତି । ମାନ୍ଦଲିଆ ମାଦଲ୍
ବଜାଏ । ଝାଙ୍କର ସେହି ଗଛକୁ ପାଣିରେ ଧୋଇ ପକାଏ ।
ତା’ପରେ ସେହି ଗଛରେ ଚୁଆ ସିନ୍ଦୂର ବୋଳି ଧୂପ ଦିଏ
ଓ ପୂଜା କରେ । ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ହୁଲହୁଲି
ପକାନ୍ତି । ଝାଙ୍କର ଦେହେରୀ ସଙ୍ଗରେ ଗାଁର ସମସ୍ତେ
ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରନ୍ତି ।

କରମା ଡାଳ

‘ବରନ୍ ପୂଜା’ ପରେ ଜଣେ ଲୋକ ସେହି ଗଛ
ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଏ । ଝାଙ୍କର ତା’ ହାତକୁ ଟାଙ୍ଗିଆ
ବଢ଼ାଇ ଦିଏ । ସେ ସେହି ଟାଙ୍ଗିଆରେ ଗୋଟିଏ ଗେଟରେ
ଭଲ ଡାଳ ଦେଖି କାଟି ପକାଏ । ସେହି କଟା ଡାଳକୁ
ସେ ଝାଙ୍କର ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଏ ।

କରମା ପୂଜାବେଳେ ଏହି ଡାଳ କାଟିବା କଥା
ଗୀତରେ କୁହାଯାଏ ।

“ଶୁନ ଶୁନ ସାଧୁଜନ :   କରମ୍‌ସାନୀର ବିଧାନ
ଯାହା ବିହ କରଛେ ଭିଆନ

ଏକ ବୁଟେ ଭାଲ୍ ହାନି   ଉପରୁ ତଲ୍‌କେ ଆନ
ଆସ ଆସ ଦେବୀ ଠାକୁରନୀ ମା
ବାକ୍ୟ ଦେବୀ ଶଙ୍କର କାମେନୀ ।”

ଏଇ ହେଲେ କରମା ଡାଳ । ଝାଙ୍କର କରମା
ଡାଳକୁ ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଏ ।

ଏହାପରେ କରମା ଡାଳ ଧରି ଝାଙ୍କର ଆଗେ
ଆଗେ ଚାଲେ । ତା'ପଛରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନେ ଗୀତ
ଗାଇ ଗାଇ, ନାଚ ନାଚ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଗାଁକୁ ଫେରନ୍ତି ।

ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ମାଉଲିଆ ଖୁବ୍
ଜୋରରେ ମାଉଲ୍ ବଜାଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ହୁଲହୁଲି
ପକାନ୍ତି ।

କରମସାଜୀ କରମ୍ ରାଜୀ ପୂଜା

ଏହାପରେ କରମା ଡାଳକୁ ବେଢ଼ୀ ଉପରକୁ
ଅଣାଯାଏ । ବେଢ଼ୀ ମଝିରେ ନୂଆ ମାଟି ହାଣ୍ଡିଟିଏ ପୋତା

(କରମସାଜୀ ପୂଜା)

ଯାଇଥାଏ । ସେହି ହାଣ୍ଡି ଦେହରେ କରମା ଡାଳକୁ ରଖି
ମାଟି ଭରି ଦିଆଯାଏ । ଡାଳର ଶାଖାମାନ ଉପରକୁ ଦେଖା
ଯାଉଥାଏ ।

ଝାଙ୍କର କରମା ଡାଳକୁ ପୂଜା କରେ । ଏହାପରେ
କରମା ଡାଳ ‘ମାଁ କରମ ସାନୀ’ ପାଲଟି ଯାଆନ୍ତି ।

ଝାଙ୍କର କରମ ସାନୀଙ୍କୁ ଚୁଡ଼ଲ, ପିଠା ଓ ମଦ
ହେଗ ଦିଏ ।

କରମସାନୀଙ୍କ ପାଖରେ କୁକୁଡ଼ା ବଳି ଦିଆଯାଏ ।

କଳସ ପାଖରେ ମଦର ଦୀପ ଜଳାଯାଏ ।

ଗାଁର ସମସ୍ତେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଏ ପୂଜା ଦେଖୁଥାନ୍ତି ।
ପୂଜା ସରିଲେ ସମସ୍ତେ ମାଁ କରମସାନୀଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆ
ମାରନ୍ତି ।

ମାନ୍ଦଲିଆ ଖୁବ ଜୋର ରେ ମାଦଲ ବଜାଇ ପୂଜା
ଶେଷ ହେଲା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରେ ।

କରମା କଥା

କରମା ପୂଜା ପରେ କରମା କଥା କରମା
କଥାଣି କୁହାଯାଏ ।

ଅନେକ ଧରଣର ‘କରମା କଥା’ ରହିଛି । ସବୁ
କଥାରେ କରମସାନୀଙ୍କ ମହିମା କଥା କୁହା ଯାଇଥାଏ ।

ଏ କଥାଣି ଝାଙ୍କର ବା କେହି ଜଣେ ଆଦିବାସୀ
ମୁଣ୍ଡିଆ ଲେଖି କହିଥାଏ ।

କରମା କଥା ସରବା ପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ
ହୁଲହୁଲି ଦିଅନ୍ତି ।

କରମା ପଦ ପାଳିଥିବା ସବୁ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ
ଲୋକମାନେ ଉପାସ କରିଥାନ୍ତି । କରମା କଥା ସରବା
ପରେ ସମସ୍ତେ ଭୋଗ ପାଇ ଉପାସ ଭଜନ୍ତି ।

କରମା ନାଚ

ଏହାପରେ କରମା ନାଚ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।
ଏ ନାଚ ରାତିସାରା ଚାଲେ ।

(କରମା ନାଚ)

ରାତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଘଡ଼ି (ପ୍ରହର)ରେ ବିଭିନ୍ନ
ପ୍ରକାର ନାଚ ଗୀତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଚାଲି, ଚକା, ଘୁମେର୍
ଭେଦରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଥାଏ ।

ସକାଳ ପାହୁଲେ କରମା ନାଚ ଶେଷ ହୁଏ ।

ଏହାପରେ କର୍ମା ଭାଳକୁ ଝାଙ୍କର ନିଜ ହାତରେ
ଉପାଡ଼ି ଦିଏ ।

ଆଜିକାଠି ମିର୍ଜାମାନଙ୍କର କର୍ମା ପୂଜା
ବିଧାନରେ ତିନିଜଣ ଯୁବତୀ ହିଅ ବେଢ଼ୀରୁ କର୍ମା
ଭାଳକୁ ଉପାଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

ବିସର୍ଜନ ପରବ

ଝାଙ୍କର ବା ମୁଣିଆ ଲୋକ କେହି କର୍ମାଭାଳକୁ
ଧରି ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲନ୍ତି । ମାଦଲିଆ ମାଦଲ୍ ବଜାଇ
ବଜାଇ ପଛେ ପଛେ ଚାଲେ । ପୁଅହିଅମାନେ ଗୀତ
ଗାଇ ଗାଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯାଆନ୍ତି ।

କର୍ମା ଭାଳକୁ ନଈ, ଝରଣା ବା ପୋଖରୀ
ପାଣିରେ ଭସାଇ ଦିଆଯାଏ ।

ଏହାପରେ ସମସ୍ତେ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ, କର୍ମା-
ସାନୀଙ୍କୁ ମୁଣିଆ ମାରି, ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି ।

ଗାଁ ଭୋଜି

ଏହିଦିନ ଗାଁରେ ଭୋଜି ହୁଏ । ଭୋଜି ପାଇଁ
ସମସ୍ତେ ଚାନ୍ଦା ଦିଅନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ବସି
ଭୋଜି ଖାଆନ୍ତି । ଦିନସାରା ହସ ଖୁସି ମଉଜରେ କଟେ ।
ନାଚରେ କିଏ ଭଲ ନାଚିଲା, କିଏ ଭଲ ଗାଇଲା, କିଏ ଭଲ
ବଜାଇଲା ସେ ସବୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା ହୁଏ ।

କର୍ମା ପରବର ଗାଁ ଭେଜିରେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବସି, ସମସ୍ତେ ଏକ ବୋଲି ଜଣାଇ ଦିଅନ୍ତି । ନିଜ ଭିତରେ ଥିବା କଲହ, ଝିବାଦ କଥା ଭୁଲି ମିଳାମିଶା ହୁଅନ୍ତି ।

ଶୁଆ ନାଟ

କର୍ମାତାଳକୁ ପାଣିରେ ଭସାଇ ଫେରକା ପରେ କେହି କେହି ‘ଶୁଆନାଟ’ କରଥାନ୍ତି ।

ଗାଁର ପୁଅଝିଅମାନେ ବାକା ବଜାଇ, ଗୀତଗାଇ, ନାଚି ନାଚି ଗାଁର ପ୍ରତିଘର ବୁଲନ୍ତି । ପ୍ରତିଘରୁ ଏମାନେ ଚଢ଼ିଲ, ପନପରିବା, ଗୁଡ଼ ଓ ପଇସା ଆଣି ଭେଜିଭାଡ଼ କରନ୍ତି । ଏ ଦଳ କେବଳ ନିଜ ଗାଁ ନୁହେଁ, ପାଖ ଗାଁ ମାନଙ୍କୁ ବି ଯାଆନ୍ତି । ସେଠାରେ ସାହି ସାହି ବୁଲି ପଇସା ଅଣ୍ଟୁଳ କରି ଫେରନ୍ତି ।

ବଡ଼ କରମା

ପଣ୍ଡିମ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ ଗାଁ ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଉଦ୍‌ବ ମାସରେ କର୍ମା ଏକାଦଶୀ ବା କର୍ମା ପବ୍ ପାଳନ କରା ଯାଇଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ ବଂଝାଲ୍ ଗାଁ ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତି ଚଳବର୍ଷରେ ‘ବଡ଼ କରମା’ ପୂଜା ହୁଏ । ଏହା ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚଦିନ ଯାଏ ଚାଲେ ।

ବଡ଼ କରମା ପୂଜା କରୁଥିବା ଗାଁର ପୁଅ ଝିଅମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଅନ୍ୟ ବଂଝାଲ୍ ଗାଁ ମାନଙ୍କୁ ଯାଇ

‘କରମା ନାଚ’ କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ରାତି ଗୋଟିଏ କଟାଇ, ଆରଦିନ ସକାଳୁ ଅନ୍ୟ ଗାଁକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଯେଉଁ ଗାଁରେ ଏମାନେ ରାତି କଟାନ୍ତି, ସେହି ଗାଁର ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଖାଇବା ପିଇବା ଓ ରହିବା କଥା ବୁଝନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଗାଁର ପୁଅଝିଅ ଅନ୍ୟ ଗାଁର ପୁଅ ଝିଅଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପରିଚୟ ହେବାର ଓ ମିଶିବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ଏହି ପରିଚୟ ନିବିଡ଼ ହୋଇ ବିବାହରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।

କେଲିକଦମ୍

ଆଉ କେତେକ ଆଦିବାସୀ ଗାଁରେ କରମା ନାଚକୁ ‘କେଲି କଦମ୍’ (କେଲି କଦମ୍) ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପାଳନ କରାଯାଏ ।

‘କେଲି କଦମ୍’ ଉଚ୍ଚାରଣ କେବଳ ଭୃଦୋ (ଭୃଦ୍ରବ) ଶୁକ୍ଳ ଏଦାଦଣୀ ନୁହେଁ, ଦଶହରା, ଫଗୁନ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଭାଇ କୁଇଁତିଆ ଓଷା ଆଦି ପରବ ମାନଙ୍କରେ ଆୟୋଜନ କରା ଯାଇଥାଏ ।

ଏ ଉଚ୍ଚାରଣରେ କେଲିକଦମ୍ ଗଛରୁ ଦୁଇଟି ଡାଳ ଅଣାଯାଏ । ସେହି ଦୁଇ ଡାଳକୁ ‘ରାଧା ଓ କୃଷ୍ଣ’ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବେଦି ତିଆରି କରି ଡାଳ ଦୁଇଟିକୁ ପୋତାଯାଏ ଓ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଆଦିବାସୀ ପୁଅ ଝିଅମାନେ ‘ଗୋପାଳ’ ଓ ‘ଗୋପିକା’ ସାଜି ନାଚନ୍ତି ।

‘କେଲି କଦମ୍ ପୂଜା’ କର୍ମା ପୂଜା ରୀତିରେ
କରନ୍ତୁ । ଏ ଉଚ୍ଛବ ମୟୁରଭଞ୍ଜ, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ
ପାଳନ କରାଯାଏ । ଏଥିରେ ଅଣଆଦିବାସୀମାନେ ବି
ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିନରେ

କର୍ମା ପରବ

କେଉଁଠିର ଅଞ୍ଚଳରେ ଭୂୟାଁମାନେ କାର୍ତ୍ତିକ
ମାସରେ ଓ ଓଷାମାନେ ଦଶହରା ଦିନ କର୍ମା ପରବ
ପାଳନ କରନ୍ତି ।

ମୁଣ୍ଡାରମାନେ ଅଶିଷ, କାର୍ତ୍ତିକ ଓ ମାର୍ଗଶିର
ପୁନେଇ ଆଦି ଶୁଭଦିନ ମାନଙ୍କରେ କର୍ମା ପରବ
ପାଳନ କରି କର୍ମା ନାଚ କରିଥାନ୍ତି ।

ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କର ବଡ଼ ପରବ ହେଲା କର୍ମା
ପରବ । କର୍ମା ପୂଜା ପାଇଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତ ଦରକାର
ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଝାଙ୍କର / ଦେହେରୀ କର୍ମା ପୂଜା
କରେ ଓ କର୍ମା କଥାଣି ଶୁଣାଏ ।

କର୍ମା ପୂଜା ଓ ନାଚ ଗୀତ ପରେ ଗାଁବାଲୁମାନେ
କର୍ମା ଡାଳରୁ କିଛି କିଛି ପତ୍ର ଛିଣ୍ଡାଇ ନେଇ ନିଜ
ନିଜର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୋତି ପକାନ୍ତି । ଏହା କଲେ ଭଲ
ଫସଲ ହୁଏ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।

କର୍ମା ପରବ କାହାର

କର୍ମା ପରବ ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କର । ଆଦିବାସୀ
ବିଂହାଳ, ଗଣ୍ଡ, ମୁଣ୍ଡା, ଓରା, ଖଡ଼ିଆ, ସହର,
କୁଲି ହିମିକ ଆଦି ଆଦିବାସୀ ଲୋକମାନେ ଏ ପରବ
ପାଳନ କରନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଏ ପରବ ଏବେ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ
ଗାଁରେ ପାଳନ କରାଯାଇଛି । ଗାଁର ଆଦିବାସୀ ଓ ଅଣ-
ଆଦିବାସୀମାନେ ମିଳିମିଶି ଏ ପରବ ପାଳୁଛନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କରଣ ସମାଜକୁ ଛାଡ଼ି, ତେଲି, ଗଉଡ଼, ଗଣ୍ଡା
(ପାଣ), ଘାସି (ଡମ), ଚମାର (ମୋଟ) ଆଦି ହିନ୍ଦୁମାନେ
ମଧ୍ୟ କରମ୍ ସ୍ଥାନୀ ପୂଜାରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ।

କର୍ମା ପରବ ସବୁ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଏକ
କରୁଛି ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଯିବ, ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୋଳ,
ରଜ, କୁଆଁର ପୂନେଇ ଆଦି ପରବ ପରି, ପଶ୍ଚିମ
ଓଡ଼ିଶାରେ କର୍ମା ପରବ ଖୁବ ଜନପ୍ରିୟ ।

ସମ୍ବଲପୁର, ବଲାଙ୍ଗୀର, ସୋନପୁର, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼,
ଡ଼େଙ୍କାନାଳ, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ
ରହୁଥିବା ଆଦିବାସୀମାନେ କର୍ମା ପରବକୁ ସେମାନଙ୍କ
ଜାତୀୟ ପରବ ରୂପେ ପାଳନ କରିଥାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର
କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ଆଗେ ବହାର ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ
ମିଶିଥିଲା । ବହାର ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଆଦିବାସୀମାନେ
ବି ଏ ପରବ ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି ।

ଦେଶୀ କରମା ଓ ଆଦିବାସୀ କରମା

ଆଗେ କେବଳ ଆଦିବାସୀ ସମାଜର ଲୋକମାନେ ‘କରମା ପରବ’ ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ପରେ ଅଣ-ଆଦିବାସୀମାନେ ବି ଏ ପରବ ପାଳନ କଲେ ।

ଯେଉଁଠି କେବଳ ଆଦିବାସୀମାନେ ଏ ପରବ ପାଳନ କରନ୍ତି । ତାହାକୁ ‘ଆଦିବାସୀ କରମା’ କୁହା-ଯାଉଛି । ଯେଉଁଠି ଅଣଆଦିବାସୀମାନେ ଏହା ପାଳନ କରନ୍ତି, ତାହା ‘ଦେଶୀ କରମା’ ।

କରମା ପୂଜା କାହିଁକି କରାଯାଏ

କରମା ପରବ ଏକ ଲୋକ ପରବ । ଅନ୍ୟ ଲୋକ ପରବମାନଙ୍କ ପରି, ଗୁପ୍ତବାସ ସଙ୍ଗେ ଏ ପରବ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଛି । ଗାଁ ଗହଳର ଲୋକମାନେ କମିଗୁଣ୍ଡ କଲୁବେଳେ, ବିହନ ବୁଣିଲୁବେଳେ, ଫସଲ ଆମଦାନୀ ବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ପରବ ପାଳିଥା’ନ୍ତି ।

ଭୂଦୋ (ଭୂଦ୍ରବ) ମାସରେ କରମା ପରବ ପାଳନ କରାଯାଏ । ଭୂଦୋମାସ ଆସିଲେ ‘କରମା ଋତୁ’ ଆସିଲା ବୋଲି ଚହଲ ପଡ଼ିଯାଏ । ଏ ମାସରେ ସାନ ଧାନ ସବୁ ଅମଳ ହୁଏ । ବଡ଼ ଧାନ ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ସାନ ଧାନ ଅମଳ କରି ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକମାନେ ଭୂଦୋ ମାସରେ ‘ନୂଆଖାଇ’ ପରବ ପାଳନ କରନ୍ତି ।

ଭୂଦୋ ମାସରେ ବେଳେ ବେଳେ ଅଦନିଆ ଝଡ଼ ଆସେ । ଫୁଲ ଧରି ଆସୁଥିବା ଧାନ ଗଛରେ ପୋକ

ଲଗେ । ଗୂଞ୍ଜୀ ମନରେ ଭୟ ଦେଖା ଦିଏ । ଫସଲ ବଞ୍ଚାଇ ନିଜେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସେ କରମସାନୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରେ ।

ଗାଁ । ଗହଳର ଗୂଞ୍ଜୀମାନେ ସରଳ ବିଶ୍ୱାସୀ । ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଭାବ ବିଶ୍ୱାସ । ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି, କରମା ପୂଜା କରି କରମସାନୀଙ୍କୁ ଖୁସି କଲେ ଫସଲ ଭଲ ହେବ । ଧାନ ଗଛରେ ପୋକ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଚାହିଁ ବଳଦଙ୍କୁ ଫାଟୁଆ ରୋଗ ଧରିବ ନାହିଁ । ପରିବାର ଓ ଗାଁ । ଲୋକେ ସୁଖରେ ରହିବେ ।

ଆଉ କେହି ପୁଅ ଝିଅ ପାଇବା ପାଇଁ କରମା ପୂଜା କରିଥାନ୍ତି ।

ତେଣୁ କରମା ପୂଜା ଏକ ସକାମ ପୂଜା । ଏ ପୂଜା ପଛରେ ମାନସିକ ଥାଏ ।

କରମା ପୂଜାରେ କରମସାନୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ । କେହି କେହି ଏହାଙ୍କୁ କରମ ରାଜା, କରମସାଇଁ, କରମା ଗୋସାଇଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।

ଆଦିବାସୀମାନେ ବଣ ପାହାଡ଼, ଗଛଲତା, ନଈ, ଝରଣା, ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ମେଳରେ ରହନ୍ତି । ସେଇଠି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ହୁଅନ୍ତି । ଗୁଣବାସ କରି ଚଳନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରକୃତି ମିଶି ରହିଥାଏ । ପ୍ରକୃତିକୁ ପୂଜା କଲେ ଭଲ ହେବ ଭାବ, ସେମାନେ ଗଛଲତା, ବଣ ପାହାଡ଼ ଆଦି ପୂଜା କରନ୍ତି ।

ଆଦମ ଲୋକମାନେ ଗଛ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ପଶୁମ ଓ ଉଡ଼ିଣାର ଆଦିବାସୀମାନେ ଗଛଡାଳ ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି ।

ଏକା ଜିନିଷ । ଆଦିବାସୀର ଦାରୁଦେବତା ଆଜି ଜଗତର ନାଥ ‘ଜଗନ୍ନାଥ’ ।

ହିନ୍ଦୁମାନେ ଫଳପୂଜା କଲୁବେଳେ, ଆଦିବାସୀମାନେ ଡାଳକୁ ‘କର୍ମାଡାଳ’ ଭାବରେ ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । କର୍ମ (କର୍ମ) ରୁ କର୍ମା ଶବ୍ଦ ଆସୁଛି । ଏହା ଜଣାଇ ଦେଉଛି ଯେ, ପଶୁମ ଓ ଉଦ୍ଭିଦର ଆଦିବାସୀମାନେ ଫଳ ନୁହେଁ କର୍ମରେ ବା କାମରେ ବିଶ୍ୱାସୀ । କାମ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

କରମା ଗୀତ

କର୍ମା ଗୀତମାନ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର । ଏହାର ଭାଷା ସହଜ ଓ ସରଳ । ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷାରେ କର୍ମା ଗୀତମାନ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । କର୍ମା ନାଚ ନାଚୁଥିବା ନଚନିଆ ଓ ନାଚୁଣୀମାନେ ଏହାକୁ ନିଜ ମନରୁ ବାନ୍ଧି ଥାଆନ୍ତି ।

କର୍ମା ଗୀତରେ ଦେବଦେବୀ ବନ୍ଦନାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରେମ, ବିବାହ, ସମାଜ, ଗାଁ, ଗୃହବାସ ଓ ବଣଜଙ୍ଗଲ କଥା ଥାଏ ।

ଆଦିବାସୀମାନେ ସହରଠାରୁ ଦୂରରେ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ରହନ୍ତି । ସେଇମାନେ ହିଁ କର୍ମାସାନୀଙ୍କ ପୂଜା କରି କର୍ମା ନାଚନ୍ତି । ତେଣୁ ସେହି ଦେବଦେବୀ, ବଣ ଜଙ୍ଗଲ, ବିବାହ ଓ ସମାଜର କଥାକୁ ଗୀତରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥା’ନ୍ତି ।

କର ମା ଗୀତର କେତୋଟି ପଦ—

ବନ୍ଦନା—

କହାର ଗୋ ମାଁ କର ମସାନୀ
ଅପୁତ୍ରିକେ ପୁତ୍ରଦାନୀ
ଦୟା କରୁଥିବୁ ମାଁ ଗୋ ମୋତେ
ପୁତ୍ର ଦେବୁ ଧନ ଦେବୁ ମାଁ
ଗୁହାଲକେ ଧେନୁ ଦେବୁ
ବାନା ତୋ'ର ଉଡ଼ିବା ଜଗତେ
ଗୋ ମାଁ କର ମସାନୀ
ବିପତ୍ତି କାଲରେ ତାଙ୍କେଁ ତୋତେ । × × ×
(ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ)

କରମା ନାଚ ବର୍ଣ୍ଣନା

ବର୍ଷା ଋତୁ ସରିଯାଏ । ଆକାଶ ସଫା ଦେଖାଯାଏ ।
କ୍ଷେତରେ ଫସଲ ଭରିଯାଏ । ଚଷାମନ ଭାରି ଖୁସି । ସେ
ତା'ର କମି ଦେଖି ଫୁଲ ଉଠେ । ଖୁସିରେ ସେ ମନ-
ଫୁଲୁଣିଆ ଗୀତ ଗାଏ ।

ଏତିକିବେଳେ ଆସେ ଭୂଦୋମାସ ।

ଭୂଦୋ (ଭାଦ୍ରବ) ମାସ ପଶୁମ ଓଡ଼ିଶାର ନୂଆଖାଇ
ମାସ । ନୂଆ ଧାନ ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେବାପରେ ନିଜେ
ଖାଏ ।

ଆହୁରି ବି ଏ ମାସ କରମା ମାସ ।

ରାସ୍ତାଘାଟ ସଫା । ପତ ପତ କାଦୁଅ ନାହିଁ ।
ଆକାଶ ବି ଫରାସ୍ । ଏତିକିବେଳେ ପଶୁମ ଓଡ଼ିଶାର

ଆଦିବାସୀ ଗାଁମାନଙ୍କରେ ‘କର୍ମା ପରବ’ ପାଳନ କରାଯାଏ ।

କର୍ମା ପୂଜାରେ କରମ୍‌ସାନୀଙ୍କୁ ଖୁସି କରାଯିବ । ତାଙ୍କୁ ଖୁସି କଲେ ଗାଁର, ପରିବାରର, ଫସଲର, ଗାଈ ବଳଦଙ୍କର ଭଲ ହେବ । ତାଙ୍କୁ ଖୁସି କରିବାକୁ ନାଚିବାକୁ ହେବ, ଗାଇବାକୁ ହେବ ।

ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ନାଚ ଗୀତ ନ ଥାଇ ପରବ ନାହିଁ । ନାଚଗୀତ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସଉକ ନୁହେଁ । ଏହା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ଅଂଶ । ଦିନର ହାଡ଼ ଭଙ୍ଗା ଖଟଣି ପରେ ନାଚଗୀତ ସେମାନଙ୍କୁ ଫୁଲ୍ଲି କରେ । କାମ କରିବାକୁ ବଳଦିଏ ।

ନାଚ ତ ନାଚ, ପୁଣି କର୍ମା ନାଚ ! ମାଁ । କରମ୍‌ସାନୀ ସେ ନାଚ ଦେଖିବେ । ଖୁସି ହୋଇ ଭଲ କରିବେ । ଖୁବ୍ ନାଚିବାକୁ ହେବ । ମନଭରି ଗାଇବାକୁ ହେବ ।

ମାଦଲ ବାଜିଲେ କରମ୍‌ସାନୀଙ୍କ ପୂଜା ପାଇଁ ଉପାସ କରିଥିବା ଆଦିବାସୀ ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନେ ନାଚିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି ।

କର୍ମା ପୂଜା ଓ କର୍ମା କଥା (କଥାଣି) ପରେ କର୍ମା ନାଚ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ ।

ଆଦିବାସୀ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ନାଚିବା ପାଇଁ ଧାଡ଼ି କରି ଛିଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି ।

ମାଦଲିଆ ମାଦଲ୍ (ମାଦଲ) ବଜାଇବା ଆରମ୍ଭ କରେ । ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ସାନ

ବଡ଼ ଶ୍ରମରେ ସଜାଡ଼ି ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ତା'ପରେ
ମାଲୁଲିଆ ଆଗରେ ଅଧା ଗୋଲେଇ ହୋଇ ଛିଡ଼ା
ହୋଇ, ଗୁଣ୍ଠୁ ଗୁଣ୍ଠୁକରି ଗୀତର ସ୍ଵରକୁ ସଜାଡ଼ି ନିଅନ୍ତି । ସ୍ଵର
ଠିକ୍ ହେବାପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଲହର ଧରି ଗାଇବା
ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

(ଆଦିବାସୀ ଯୁବକ ଯୁବତୀ)

କରମା ନାଚରେ ଆଗେ ଗୀତ ବୋଲୁ ହୁଏ ।
ଗୀତ ପରେ ହିଁ ନାଚ ହୁଏ । ନାଚବେଳେ ଗୀତ
ବୋଲୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ନାଚ ବେଳେ ବାଜା ବାଜେ ।

ସବୁ ଲୋକ ନାଚ ପରି କରମା ନାଚ ଗୋଷ୍ଠୀ
ନାଚ । ଏଥିରେ ଦଳେ ପୁଅ ଝିଅ ଏକାଠି ନାଚନ୍ତି । ଗୀତ ବି
ସେହିପରି ।

ନାଚିଲାବେଳେ ଗୀତ ବୋଲା ହୁଏ ନାହିଁ । ନାଚୁଥିବା ପୁଅ ଝିଅମାନେ ମଝିରେ ମଝିରେ ମାଦଲ୍ ତାଳ ଦେଖି ‘ହାଏ ହାଏ’ ବୋଲୁଥାନ୍ତି । ଏତିକିବେଳେ ଦେଖଣାହାରୀମାନେ ବି ‘ହାଏ ହାଏ’ କହି ନଚନ୍ତିଆ ଓ ନାଚୁଣୀମାନଙ୍କୁ ମତାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ମାଦଲ୍ ପ୍ରଥମେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବାଜେ । ତା’ପରେ ବାଜଣା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଏ ।

(ମାଦଲ୍‌ଆ)

‘ମାଦଲ୍‌ଆ’ କର୍ମା ନାଚର ବଡ଼ କଳାକାର । ସେ ହୁଲି ଦୋହଲି, ନାଚି ନାଚି ମାଦଲ୍ ବଜାଉଥାଏ । ସେ ନିଜେ ନାଚୁଥାଏ ଓ ପୁଅଝିଅଙ୍କୁ ନଚାଉଥାଏ ।

ମାଦଲ୍ ଜୋର୍ରେ ବାଜିବା ଆରମ୍ଭ ହେଲେ, ନଚନ୍ତିଆ ଓ ନାଚୁଣୀମାନେ ବି ଜୋର୍ରେ ନାଚିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତି ।

ମାଦଲ୍ ଶବଦ ଓ ପୁଅ ହିଅଙ୍କ ପାଦ ଶବଦରେ
ଗାଁ ଉଛୁଳି ଉଠେ । ସତେ ଅବା ନାଚର କୁଆର ମାଡ଼ି
ଆସେ ।

ମାଦଲ ବାଜାର ତାଳେ ତାଳେ ନାଚ ଓ ଗୀତ ଗୁଲେ ।
ବେଳେ ଅବେଳର ବାଛ ବିଚାର ରହେ ନାହିଁ । ବଡ଼ ସାନ,
ଧନୀ ଗରିବର ଭାବ ଉଭେଇଯାଏ । ନାଚ ସଭିଙ୍କୁ ଏକ
କରିଦିଏ । ନାଚ ସବୁ କିଛିକୁ ଏକାକାର କରିଦିଏ । ରାତି
ପାହି ସକାଳ ହୁଏ । ତଥାପି ନାଚ ସରେ ନାହିଁ । କେତେ
ପ୍ରକାର ନାଚ, କେତେ ପ୍ରକାର ଗୀତ । ଭଲକି ଭଲ
ଭାବଭଙ୍ଗୀ । ଯିଏ ଦେଖିଛି, ସେ କେବଳ ଜାଣିବ, କର୍ମା
ନାଚ କ'ଣ, କର୍ମା ଗୀତ କ'ଣ ! ସେଇଠି ଜୀବନ
ନାଚେ । ମନ ଗାଏ । ମନ ଓ ଜୀବନ ଏକାଠି ଗୀତ ଗାଇ
ନାଚନ୍ତି । ଦେଖଣାହାରୀମାନେ ବିଭୋଳ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ନାରୁଥିବା ପୁଅ ହିଅମାନେ କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ମିଳାଇ
କାନ୍ଧରେ ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ରଖାରଖି ହୋଇ, ଆଗପଛ
ହୋଇ, ମୁହଁ ମୁହଁ ହୋଇ ନାଚନ୍ତି । ହାତ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି
ହୋଇ ନାଚିଲାବେଳେ ଫୁଟିଲା ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାମାନଙ୍କ ପରି
ଦେଖାଯାନ୍ତି । ନାଚିଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଆଖି କଥା
କହୁଥାଏ । ହସିଲା ହସିଲା ଓଠମାନେ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ଗୀତ
ଗାଉଥାନ୍ତି ।

ଆଗପଛ ହୋଇ ନାଚିଲାବେଳେ ମୁଣ୍ଡଟାମାନ
ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗକୁ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି, ଆଖି ପଲକରେ ପଛକୁ
ବୁଲିଯାଏ । ଏହା ଦେଖିଲେ ମନ ପୂରି ଉଠେ ।

ପୁଅମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ହିଅମାନେ ଏକାଠି ନାଚନ୍ତି ।
ଏକାଠି ନାଚିବାକୁ ହିଅମାନେ ଜମା ଲୁଜ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ହାତ ଧରାଧର ହୋଇ ନାଚିଲୁବେଳେ, କରମା ଧାଡ଼ି
ଆହୁରି ଆହୁରି ଲମ୍ବି ଯାଏ । ଗୋଲେଇ ଆହୁରି ବଢ଼ି ଯାଏ ।
ଏହିପରି ନାଚୁ ନାଚୁ ସେମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମାନ୍ଦଲିଆ
ପାଖକୁ ପାଖେଇ ଆସି, ଧାଡ଼ିରେ ଛିଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି । ତା'ପରେ
ଅଣା ଭାଙ୍ଗି ନାଚନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ବସି
ଓ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ନାଚନ୍ତି ।

×

×

×

ଏ ନାଚ ଆଦିବାସୀ ଧୂଆଁ ହିଅଙ୍କୁ ଏକାଠି କରେ ।
ଜଣେ ଆଉ ଜଣକୁ କାଣିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପାଏ ।
ଉଭୟଙ୍କ ମନ ପାଇଲେ ବାହାଘର ହୁଏ । ଆଦିବାସୀ
ପରିବାର ଓ ସମାଜ ଏହିପରି ଭାବରେ ବଢ଼ି ଚାଲେ ।

ରାତିସାରା ନାଚ

କରମା ନାଚ ରାତିସାରା ଚାଲେ । ରାତିସାରା ଏକାଉଲି
ନାଚିବା, ଗାଇବା ଓ ବଜାଇବା ସହଜ ନୁହେଁ । ନାଚ ଓ
ଗୀତ ବାଜାରେ ନିଜ ନିଜକୁ ଗୋଟାପଣେ ବୁଝାଇ
ନ ଦେଲେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । କରମା ନାଚରେ
ଏହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ସବୁ ଲୋକନାଚ ପରି, କରମାରେ ବି ଗୋଲେଇ
ନାଚ ହୁଏ । ବଜୁନିଆ (ବାଦ୍ୟକାର)ମାନେ ମଝିରେ ରହି

ବିଭିନ୍ନ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି । ନବନିଆ ଓ ନାଚୁଣୀମାନେ
ସେମାନଙ୍କୁ ମଝିରେ ରଖି ନାଚନ୍ତି ଓ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ।
ଏହିପରି ନାଚୁ ନାଚୁ ଘିରି ଘିରି ହୋଇ ଘୁରି ବୁଲନ୍ତି ।

ନାଚୁ ନାଚୁ କେହି ହାଲିଆ ହେଲେ, ଧାଡ଼ିରୁ
ଆପଣାଛାଏଁ ବାହାର ଅଲଗା ହୋଇଯାଏ । ବାହାରେ
ଆସି କିଛି ଖାଇପିଇ ହାଲିଆ ମାରେ । ତା'ପରେ ପୁଣି ନାଚ
ଧାଡ଼ିରେ ସାମିଲ ହୋଇ ନାଚେ ।

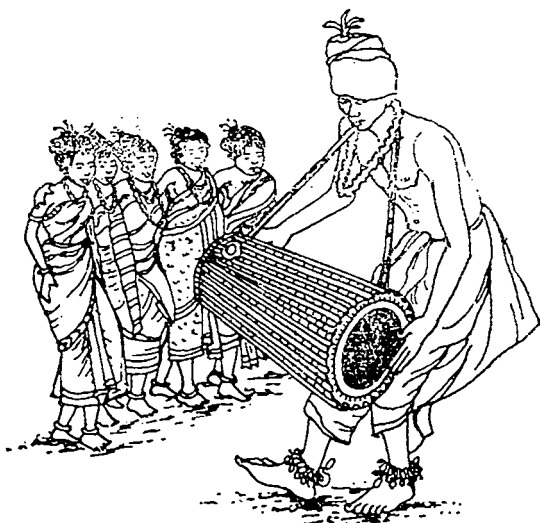
ପୁଅ ଝିଅମାନେ ଝୁଲି ଝୁଲି, ରହି ରହି ନାଚନ୍ତି ।
ଗାଉଥିବା ଗୀତକୁ ଲହରାଇ ଲହରାଇ ଗାଆନ୍ତି । ନାଚର
ଗତି ଶିଥିଳ ଜଣାପଡ଼େ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସାରାସାର
ନାଚ ହୁଏ ।

କରମା ନାଚରେ ପୁଅଝିଅମାନେ ବହୁ ସମୟ ଧରି
ନାଚନ୍ତି । ତେଣୁ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର
ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ଅଛା ତାମସା, ହସ ଖୁସି ଚାଲେ ।
ଗୀତରେ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ କିଛି ପଚାରିଲେ, ସେହି
ଗୀତ ଆକାରରେ ଉତ୍ତର ଫେରେ ।

ଆଗେ କରମା ନାଚରେ ଶହ ଶହ ପୁଅଝିଅ
ଏକାଠି ନାଚୁଥିଲେ । ଏବେ ଗାଁ ଗାଁରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ
ନାଚୁଛନ୍ତି । ରାତିସାରା ନାଚ ହେଉଛି ।

ସିଦ୍ଧିନ୍ନ ଭଙ୍ଗୀର କର୍ମା ନାଚ

କର୍ମା ନାଚରେ ଗୋଟିଏ ଧରଣର ନାଚ ଓ ଛନ୍ଦ ଦେଖାଯାଏ । ତେବେ ମାନ୍ଦଲିଆ କେତେବେଳେ ମନ ଖୁସିରେ ଏକାକୀ କର୍ମା ନଚନ୍ତିଆକୁ ଓ ଆଉ କେତେବେଳେ ଏକାକୀ କର୍ମା ନାଚୁଣୀକୁ ମାନ୍ଦଲ୍ ବଜାଇ ନଚୁଛ ଥାଏ ।

(ମାନ୍ଦଲିଆ ଓ ନାଚୁଣୀ)

ମାନ୍ଦଲିଆ ସଙ୍ଗରେ ଏକାକୀ ନାଚୁଥିବା ନଚନ୍ତିଆ ବା ନାଚୁଣୀ କେତେବେଳେ 'ହୁଲି ଦୋହଲି ନାଚନ୍ତି ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ଝୁଲି ଝୁଲି ନାଚନ୍ତି । ଏଥିରେ ବେଠକୀ କର୍ମା ନାଚ ସ ଚାଲେ ।

(ମାଦଲିଆ ଓ ନଚନିଆ)

ଏ ପ୍ରକାର ନାଚ ଖୁବ୍ ଜମେ । ଦେଖଣାହାରୀ-
ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବାହା କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନେ ଓ
କେଲେକେଲେ ଗାଁର ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀମାନେ ବି କରମା
ନାଚରେ ଆସି ମିଶିଯାନ୍ତି । ସମୟ ପକ୍ଷରେ ପଡ଼ିରହେ ।
ବୟସ ପକ୍ଷରେ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ସାରା ଗାଁ ମାଦଲ୍ ବାଜାରେ, କରମା ନାଚରେ,
କରମା ଗୀତରେ ଘୁଲୁକି ଉଠେ ।

କରମା ନାଚ କହେ, ନାଚ ଗାଈ ଖୁସି ହୁଅ ।
ଏଥିରେ ଦେବଦେବୀ ବି ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି । ଜୀବନରେ ନାଚ
ଗୀତ ଛଡ଼ା ମନେ ପଳାଇଲା ଭଳି ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ।
ଜୀବନର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟକୁ ନାଚଗୀତରେ ଭୁଲିଯାଅ ।
ଦେଖିବ, ଜୀଇଁବାକୁ ଘର ଭଲ ଲାଗିବ ।

(୨୯)

କର୍ମା ନାଚର ବାଜା

କର୍ମା ନାଚର ପ୍ରଧାନ ବାଦ୍ୟ ମାଦଲ୍ (ମାଦଲ୍) ।

(ମାଦଲ୍ ଓ ମାଦଲିଆ)

ମାଦଲିଆ ମାଦଲ୍‌ବଜାଇ ନାଚୁଣୀ ଓ ନଚନ୍ତିଆ ମାନଙ୍କୁ ନରୁଏ ।

ମାଦଲ୍ ସଙ୍ଗରେ କେବେକେବେ ମହୁରୀ, ନିଶାନ ବି ବଜା ଯାଇଥାଏ ।

(୨)

(NISAN)

(ନିଶାନ)

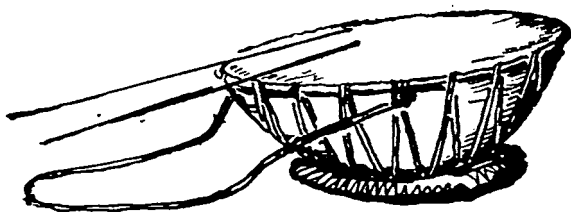
(୩୦)

‘ନିଶାନିଆ’ ନିଶାନ ବଜାଇ, ବୁଲିବୁଲି ନାଚୁଣୀ
ଓ ନଚନିଆ ମାନଙ୍କୁ ନଗ୍ନ ଏ ଓ ନିଜେ ବି’ ନାଚେ ।

ନିଶାନିଆ ଓ ନାଚୁଣୀ)

ଏବେ କରମା ନାଚରେ ତାସା ବି’ ବାଜୁଛି ।

୩

(TASA)

(ତାସା)

କରମା ନଚନ୍ତିଆ ଓ ନାରୁଣୀ

ବେଶଭୂଷଣ

ନଚନ୍ତିଆ

କରମାନାଚ ନାରୁଥିବ । ପୁଅମାନଙ୍କୁ କରମା
ନଚନ୍ତିଆ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ଧୋଡ଼ ପିନ୍ଧି ମାଲକଛା
ମାରୁଥାନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡରେ ପାଗଡ଼ିଡ଼ନ୍ତି । ପାଗରେ ବଣୁଆ
ଫୁଲ ଫଳ ଡାଳଥାଏ । ବାହୁରେ ଫୁଲ ଓ ପତ୍ର ବାନ୍ଧି-
ଥାନ୍ତି । କେହି କେହି ହାତରେ ଦର୍ପଣ ଧରି ନାଚନ୍ତି ।

('କରମା ନଚନ୍ତିଆ')

ନଚନ୍ତିଆମାନେ ରଙ୍ଗୀନ ଧୋଡ଼ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଓ ରଙ୍ଗୀନ
ପଗଡ଼ି ଭିଡ଼ିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ।

ନାରୁଣୀ

କରମା ନାଚର ନାୟିକାମାନଙ୍କୁ କରମା
ନାରୁଣୀ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ନାଚବା ପାଇଁ ଅଲଗା

ବେଶଭୂଷଣ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ସମ୍ବଲପୁରୀ
ମେହେର ଶାଢ଼ୀ ବା ସୋନପୁରୀଆ ରଙ୍ଗୀନ୍ ଶାଢ଼ୀ
ପିନ୍ଧିବାକୁ ଆଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ବେକରେ ‘ଖଗଲା’ ଓ
ପାଦରେ ‘ପଇଁରୀ’ ଲଗାଇ ନାରୁଥିଲେ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର
ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

(କରମା ନାଚୁଣୀ)

କରମା ନଚନ୍ତିଆ ଓ ନାଚୁଣୀମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଖି
ଆଖିଏ ସପନ ଥାଏ । ଓଠରେ ମୁଠା ମୁଠା ହସ ଥାଏ ।
ଏମାନଙ୍କର ନାଚିବାର ଭଙ୍ଗୀ, ଗାଇବାର ଭଙ୍ଗ, ଅଲଗା ।
ଏମାନଙ୍କ ନାଚରେ, ଗୀତରେ ଜୀବନ ଭରିଥାଏ ।

ଏମାନେ ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀକୁ କରମା
ନାଚରେ ସାର୍ଥକ କରନ୍ତି । ଯିଏ ଏ ନାଚ ଦେଖି ନାହିଁ,
ସେ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଦେଖିନାହିଁ ବୋଲିବାକୁ ହେବ ।
ଜୀବନରେ ଥରେ ହେଲେ କରମା ନାଚ ଦେଖ ।

